

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi -
International Journal of Social Sciences Academy, Yıl 3, Year
3, Sayı 5, Issue 5, Nisan 2021, April 2021.
e issn: 2687-2641

ÇEVRE DİL BİLİMİ BAĞLAMINDA DAVID CRYSTAL'İN "DİLLERİN KATLI" ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ*

AN ANALYSIS ON DAVID CRYSTAL'S WORK OF "DİLLERİN KATLI" IN THE
CONTEXT OF ECOLINGUISTICS

MEHMET MİÇOOĞULLARI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Tezli
Yüksek Lisans Programı, Siirt/Türkiye.

Graduate Student, Siirt University, Institute of Social Sciences, Turkish Education
Master's Program with Thesis, Siirt/Turkey.

m2mehmetmico@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2021-8499

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.853693

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 04.01.2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 10.03.2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20.04.2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Nisan / April

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Miçooğulları, M. (2021). Çevre Dil Bilimi
Bağlamında David Crystal'in "Dillerin Katli" Adlı Eseri Üzerine Bir Analiz. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 3(5), 462-487.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

* Başlıklı çalışma, II. Uluslararası 5 Ocak Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi (4-5 Ocak 2021) kapsamında çevrim içi ortamda 04/01/2021 tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz: Yaşama şansı verilmediği sürece diller, tıpkı insanlık gibi yaşar ve ölürlür. Kültürel egemenlik, kültürel soykırım, dil politikaları, dil ayrımcılığı gibi nedenlerle diller ölüme terk edilse de insanlık, dil ölümlerinin önüne geçmeli ve alacağı önlemler ile dil(ler)in yaşamasına katkıda bulunmalıdır. Çünkü her dil, insanlık tarihini oluşturan ana paydaşlardan biridir ve dil(ler)in yok oluşu aslında insanlığa ait değerlerin de tarih sahnesinden silinmesi anlamına gelecektir. Dil ölümü gerçeği, çağımızda o denli ciddi boyutlara ulaşmıştır ki bu konuda acil önlemlerin alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Dahası UNESCO, söz konusu duruma çözüm sunabilmek amacıyla "Tehlikedeki Diller Komitesi"ni işe koşturmuştur. Çevre dil bilimi (çevresel dil bilim, ekolojik dil bilimi veya ekolinguistik), Türkiye'de ihmal edilmiş bir çalışma alanı olmasının yanı sıra dil ile toplum birlikteliğini merkeze alan, dil çeşitliliğini, dillerin korunmasını ve geliştirilmesini savunan disiplinlerarası bir modeldir. Doküman analizi tekniğinin kullanıldığı çalışmanın birinci bölümünde çevre dil bilimi tanıtılmış ve çerçevesi ortaya konmuş; ikinci bölümünde ise David Crystal'ın Türkçeye "Dillerin Katli" adıyla çevrilen eseri, çevre dil bilimi bağlamında yorumlanmıştır. Böylelikle söz konusu çalışma ile çevre dil biliminin sahası tanıtılmış ve kaynak eser aracılığıyla dil ölümü konusunda farkındalık yaratma amaçlanmıştır. Çalışma ile dil ölümlerinin ne boyutta olduğu ortaya konmuş ve dillere yönelik birtakım dikkatler, çalışmanın sonuç bölümünü oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre Dil Bilimi (Ekolinguistik), "Dillerin Katli", Tehlikede Olan Diller, Dil Ölümü, Farkındalık

Abstract: Unless given a chance to live, languages live and die just like humanity. Even if languages are left to die due to reasons such as cultural sovereignty, cultural genocide, language policies, language discrimination, humanity should prevent language deaths and contribute to the survival of language(s) with the precautions to be taken. Because each language is one of the main stakeholders in human history, and the disappearance of language(s) will actually mean the erasure of the values of humanity from the stage of history. It should be noted that the reality of language death has reached such a serious level in our age that urgent measures have to be taken in this regard. Moreover, UNESCO launched the "Endangered Languages Committee" in order to provide a solution to this situation. The ecology of language (ecological linguistics or eco-linguistics) is an interdisciplinary model that centers on language and community unity, advocates language diversity, protection and development of languages, as well as being a neglected field of study in Turkey. In the first part of the study in which document analysis technique was used, the ecology of language was introduced and its framework was presented; In the second part, David Crystal's work translated into Turkish as "Dillerin Katli" is interpreted in the context of the ecology of language. Thus, with this study, the field of the ecology of language was introduced and it was aimed to raise awareness about language death through the reference work. The study revealed the extent of language deaths and some attention to languages formed the conclusion part of the study.

Keywords: Ecology of Language (Ecolinguistics), "Dillerin Katli", Languages in Danger, Language Death, Awareness

GİRİŞ

Dil, canlı bir varlık gibi, sosyal hayatın yansımalarından biridir. Diller, bir canlı gibi doğar ve gelişir. Bir dilin ölümü ise süreçsel bazda bazı değişkelere göre gerçekleşir. Bu değişkeler, dilin ne kadar sürede yok olacağını belirleyen öğelerdir. Hangi gerekçe ile olursa olsun bir dilin ölümü, insanlık tarihinin yok olmasının muadilidir. Dil kayıpları, -daha çok- siyasi temelli birtakım politikalar sebebiyle yaşanmaktadır. İktidarların bu konuya duyarsız ve/veya karşı olma tutumları sadece bir dilin değil, dilin konuşulduğu toplumun, toplumun sahip olduğu tüm değerlerin feda edilmesi anlamına gelir.

Dünyaya yayılmış hâkim, herkesin konuştuğu, çocuk ve yetişkinlerin asırlarca devam ettirdiği diller bile geleceğin risk altındaki diller kıstasının içerisinde olabilir. Küresel dillerin hegemonyası altında "böl-parçala-yut" taktiği (Aydın, 2017: 554-560) ile ortaya çıkan gerçek, kenara sıkışan küçük ölçekli dillerin dil sorununu evrensel boyuta taşımaktadır. Evrensel boyuttaki dil kaybı, bir dilin kısa sürede doğrudan doğruya ortadan kaldırılması olarak değerlendirilemez. Karabulut (2005: 19-20), bu tür olayların neden-sonuç ilişkisi üzerinde cereyan ettiğini aktarır ve mevcut dillerin -insan eli ile- bölünerek farklı dil ve lehçelere dönüşmesi hususuna da ayrıca dikkat çeker. Söylenebilir ki diller, yaşadıkları bu bölünmelerle etki alanlarında -nüfus ve alan açısından- daha da çıkmaza sürüklenir. Bu sürükleniş; zayıf, yenik ve alıcı dil ve kültürün zarara uğraması ile sonuçlanır. Bu zarar, çoğu kez, ölümlerle sonuçlanır.

Dilek (2007: 707-714), dil ölümünü, başat güç ile pasif toplumun mücadelesi olarak görür ve söz konusu mücadelenin çoğu zaman pasif toplumun aleyhine, telafi edilemez tahriplerle sonuçlandığını vurgular. Dilek, bir dilin hayatına devam edebilmesi için biyolojik çeşitlilik ile dil çeşitliliği arasında bağlantıya dikkat çekmişse de söz konusu tespiti ortaya koyabilecek kavramsal ifadeye tam anlamıyla değinmemiştir. Ancak insanlık tarihinin devamı için dil çeşitliliğinin korunmasını ve dilin canlılığını sürdürülebilmesi gerekliliğini de ayrıca vurgulamıştır.

David Crystal, dil ölümleri konusunda gösterilecek hassasiyeti çevreye dönük duyarlılıkla eş görür. Çevre sorunlarına gösterilen duyarlılığın ve girişimlerin dile de uygulanabileceği ve dilin diğer çevresel temalara eklenmesi kanaatinde görüş belirtir. Bu bakış açısı, ekolojik düşünme biçiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Çalışma David Crystal'ın

"Dillerin Katli" adlı eserini bu perspektif doğrultusunda incelemek amacıyla kurgulanmıştır.

Eserde yazar, kültürel ve biyolojik çeşitliliğin kaybolması üzerine dil odaklı ilk toplantının 1996 yılında (Berkeley California Üniversitesi) yapıldığını, hatta dil temalı ekolojik bakış açısı için 1971 yılına, konu ile ilgili Haugen'ın makalelerine kadar gidilebileceğini ancak Haugen'ın çalışmalarının ihmal edildiğini ayrıca belirtir. Crystal, eserinde çevre dil biliminden "dil ekolojisi" veya "yeşil dil bilimi" olarak bahseder ve bilimi Haugen'den hareketle "dilin, çevresi ile olan etkileşiminin incelenmesi" şeklinde tanımlar. Ona göre, risk altındaki diller ile ilgili yapılacak her türlü girişimin öncesinde *farkındalık* kavramı ön plana çıkarılmalıdır. Bilinçli birtakım etkinlikler ile sorunun varlığı insanlığa kabul ettirilmelidir.

1. ARAŞTIRMA

Söz konusu çalışma ile farklı ülkelerce ilgiyle ele alınan ancak Türkiye'de oldukça geri planda kalmış, akademik dokümantosyunu seyrek bir disiplin olan çevre dil biliminin sahasını tanıtmak; David Crystal'ın Türkçeye "Dillerin Katli" adlı başlık ile çevrilmiş eseri aracılığıyla dil ölümü konusunda farkındalık yaratmak; dil ölümü karşısında alınacak tedbirlerde çevre dil biliminin tespit ve çözüm önerilerinden yararlanmayı mümkün kılmak amaçlanmıştır. Çalışma;

1. Çevre dil bilimi disiplinine yönelik kavram, alan ve sınırlılık konularına açıklık getirmesi,
2. Disipline dönük akademik yayınların tespitinden yapılacağı düşünülen farklı akademik yayınlara kaynaklık etmesi,
3. Kaynak eser aracılığıyla dil ölümleri -ya da dil kayıpları- hakkında bilinç oluşturmaya ve
4. Dil ölümleri karşısında uygulamalı olarak kullanılacak çevre dil biliminin çözüm önerileri aracılığıyla risk altındaki dillere yönelik birtakım dikkatler ortaya koyması açısından önemli görülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir çalışma olup araştırmada kullanılan kaynak eserden veriler, doküman inceleme (analizi) tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Yazılı kaynakların içeriğini çözümlenmek için kullanılan nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi, elektronik ve/veya basılı her türlü kaynağı incelemek amacıyla kullanılan sistemli bir yöntemdir. Anlam çıkarmak, bakış açısı oluşturmak, deneysel bilgi geliştirmek için verilerin incelenip yorumlanmasına dayanır (Kıral, 2020: 173). Kaynak eserden elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biri olan içerik analizi, metin içinde

tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir (Stone'dan akt. Koçak ve Arun, 2006: 22).

Eserin birinci baskısı 2007 yılında akademisyen Gökhan Cansız tarafından Türkçeye "Dillerin Katli" başlığı ile kazandırılmıştır. Çalışmada aynı eserin 2015 yılında piyasaya sürülen üçüncü baskısı kullanılmıştır. Araştırma ile öncelikle çevre dil bilimi disiplin alanı kavramsal olarak tanıtılmış akabinde Crystal'ın söz konusu eseri hakkında bilgi verilerek eser-disiplin etkileşimi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünü ise her dile dönük olabileceği düşünülen birtakım dikkatler oluşturmuştur.

3. DİSİPLİNİN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI ÜZERİNE

"Dil ekolojisi" kavramının, terim olarak ilk kez Arizona'daki "dil durumu" ile ilgili bir makalede kullanıldığı ifade edilse (URL1) de alanın dil bilimsel geçmişi 1971/1972 yılında Amerikan dil bilimci Einar Haugen (1906-1994) tarafından kaleme alınan "*The Ecology of Language: Language Science and National Development*" adlı esere dayanır. Dillerin hem birbirleriyle hem de konuşuldukları yerlerle nasıl bir etkileşime girdiğinin incelenmesi ile ve biyolojik türlerin korunmasının bir analogisi olarak nesli tükenmekte olan dillerin korunmasını (URL1) esas alan disiplin, Haugen (akt. Nettle ve Romaine, 2011: 135) tarafınca dil odaklı bakış açısıyla şu şekilde dile getirilir: "Egemen topluluklarla egemenlik altındaki topluluklar arasında sağ kalma hakkı uğrunda mücadele "dil ekolojisi" adını verdiğim şeyi içerir. Bununla demek istediğim, dilin korunmasının insan ekolojisinin bir parçası olduğudur."

Piškorec (2013: 18), Einar Haugen'in çevre biliminden "etkileşim" kavramını temel aldığını söyler. Piškorec (2013: 18), Cowley (2014: 64) ve Kopnina ve Magirovskaya (2019: 95), Haugen'den "dil ekolojisi"ni "herhangi bir dil ile çevresi arasındaki etkileşimlerin incelenmesidir." şeklindeki bir tanımla aktarır. Çevreden kasıt ise *dilin doğal ve sosyal ortamı; dili kod olarak kullanan toplumdur*. Her ne kadar Türkçe olarak "çevre dil bilimi" karşılığı kullanılıyor ve eş anlamı olarak sunuluyor olsa da "ekodilbilim" terimini Piškorec (2013: 18), Fransız dil bilimci Claude Hagège tarafından ilk kez 1985'te "*L'Homme de paroles*" adlı eserinde kullanıldığını ve terimi "*insan, dil ve çevre arasındaki karşılıklı ilişkiler bilimi*" şeklinde ifade ettiğini belirtir. Avusturyalı dil bilimci Alwin Fill ise Haugen'in ortaya koyduğu soyut anlayışı bir adım öteye taşır ve ekolojiji esas alarak kavramı dil ile çevre düzlemine aktarır. Dili -doğrudan- çevre sorunları ile ilişkilendiren (Balcı, 2005: 165) Fill; disiplini, *çeşitlilik* kavramı üzerinden bir

anlayışla savunur. Ona göre dil çeşitliliği, biyolojik türlerdeki çeşitlilik gibidir ve son derece önemlidir.

Buivydiené'ye göre (2014: 1) disiplin, başlangıçta toplum dil bilimi alanında kullanıldıysa da ilerleyen süreçte bağımsız bir bilim dalı olma yoluna yönelmiştir. Dil ortamı araştırma konusuna yönelmiş; dilin normlarının yanı sıra dil yaşamının özel durumu ile topluluk özelliklerini keşfetme çabasına girişmiştir. Rus dil bilimci A.P. Skovorodnikov ise söz konusu bilim dalının kavramsallaştırılması üzerine birtakım girişimlerde bulunmuştur. "Dil ekolojisi" kavramını kullanan dil bilimci karmaşık ve çok yönlü olması sebebiyle bu zaman kadar yapılmış hiçbir tanımın alanın özünü yakalayamadığını ifade etse de alanı tanımlamaktan da geri kalmaz. Ona göre "dil ekolojisi", dil bilimi ile ekolojiye dayalı, disiplinlerarası bir araştırma alanıdır ve bu bilim dalı, dilin durumu ile gelişiminin yanı sıra toplumun dilsel bilinci ile konuşma kültürünü etkileyen tüm faktörleri inceler (Kopnina ve Magirovskaya: 2019: 99) -ya da incelemesi gerekir-. Bahsedilen tanımdan hareketle Skovorodnikov, alan ile ilgili iki bakış açısı geliştirir: Dilin durumu ve gelişimi ile toplumsal dilsel bilincin ve konuşma kültürünü olumsuz etkileyen unsurların analizi (1), Sözlü iletişim uygulamalarını geliştirecek dil kullanımına dönük zenginleştirme yöntemlerinin tespiti (2). Skovorodnikov, zikredilen bakış açılarının yanı sıra "dil ekolojisi" kavramının karşılığı olarak da bir dilin durumunu ve gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen gerçeklere ve süreçlere odaklanır (Buivydiené, 2014: 96-97). Tanım ve bakış açılarından hareketle dil ekolojisi kavramında sözlü iletişim -ya da konuşma becerisi- üzerine yapılan atıf, dikkate değerdir. Skovorodnikov, bir dilin durumunu incelerken konuşma sahasını göz ardı etmez.

Skovorodnikov, kavrama ilişkin yargılarında Fill'den bazı noktalarda ayrılır. Her ne kadar dil bilimi ve çevre bilimini (ekolojiyi), dil ekolojisinin temeli olarak görseler de Skovorodnikov, Fill'den farklı olarak disipline dair dili sadece korumanın dışında dilin geliştirilmesini öne çıkarırken felsefeye de atıf yapar. Felsefi düşüncelerden (dil felsefesi, kültür felsefesi gibi) hareketle disipline dair formüller oluşturmaya ve -özellikle- dile ilişkin sorun(lar)a felsefe temelli objektif çözüm önerileri sunmaya gayret eder (Buivydiené, 2014: 100-103). Konuşma ekolojisi adını verdiği kavram da Skovorodnikov'un diğer dil ekologlarından ayrı bir şekilde değerlendirilmesini sağlar. Rus dil bilimci, önemseydiği konuşma sahası -ya da pratiği üzerinden- dil ekolojisinin konuşma becerisi boyutunu oluşturur; alan, konuşma iletişim normlarına ve yeterliliklerine odaklanır (Buivydiené, 2014: 97). Çevre dil bilimi -diğer adlandırmalarıyla çevresel dil bilimi, ekolojik dil bilimi, ekodilbilimi- söz dizimi bağlamında "çevre", "dil" ve "bilim" sözcüklerinin yan yana getirilmesi ile oluşmuştur. Alanyazıda ilgili

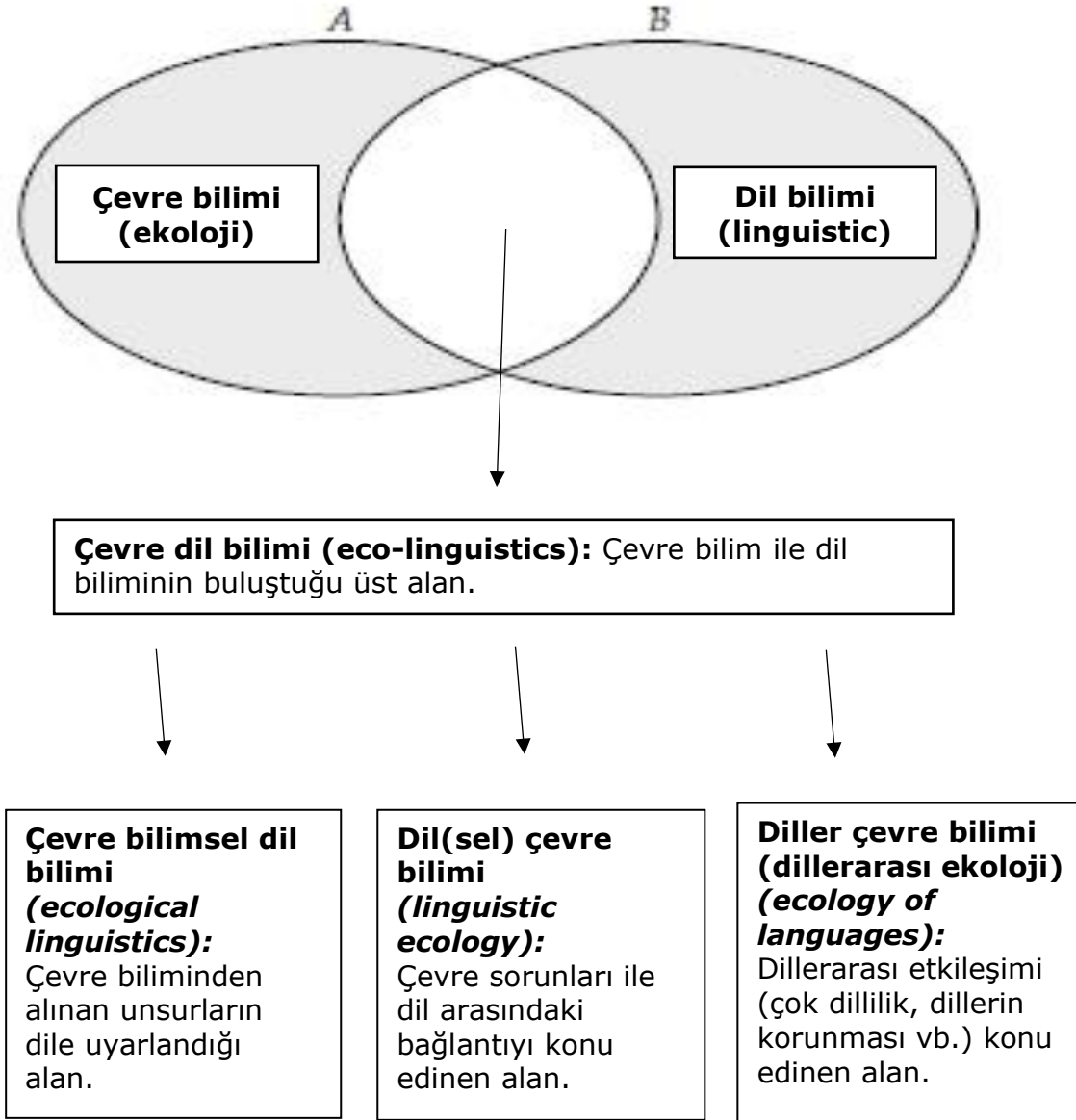
kavrama dönük çeşitli yazım şekilleri tespit edilmişse de Türk Dil Kurumunun benzer alanlar ile ilgili yazım kuralları (dil bilimi, görevsel dil bilimi, anlam bilimi, edim bilimi, yapısal dil bilimi vb.) esas alınmış ve "çevre dil bilimi" şeklindeki ibarenin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

4. (FILL'E GÖRE) ÇEVRE DİL BİLİMİNİN ALT DALLARI ÜZERİNE

Çevre ve dil birlikteliğini bilimleştiren söz konusu alan, dünyada ciddi bir alan yazıya sahipken Türkiye'de oldukça geri planda kalmıştır. Alanın Türkiye'de ilgi görememesinden kaynaklı bu geri planda kalma durumu (Balcı, 2005: 165; Boz vd., 2013: 33), bilimin ülkedeki gelişiminin en büyük sorunu olarak değerlendirilebilir.

Ortaya çıkışı her ne kadar 70'li yıllara dayansa da çevre dil bilimi, diğer bilimler ve/veya dil bilim kuramları gibi bağımsızlığını tam anlamıyla ilan edebilmiş değildir. Balcı (2005: 165), bu duruma ilişkin iki ciddi problemin varlığından bahseder. Ona göre çevre dil biliminin sınırları çizilememiş ve alan, farklı dil bilim kuramlarınca ele alınan konuları da işlemektedir. Denilebilir ki bahsi geçen bu iki engel, çevre dil biliminin gelişiminde ve diğer bilim dalları gibi kendine has alan yaratmada önemli görülebilecek eksikliklerdir. Cowley (2014: 62) ise söz konusu tespitin nedenini çevrenin söylemsel bir konu olarak görüldüğü alanın uygulamalı kökenine bağlar. Ona göre İngilizce, Almanca gibi geniş bir literatüre sahip dillerin ön planda olduğu toplumlarda -bahsi geçen dillere kıyasla- diğer dillerin yapısal ve sistematik-işlevsel temellerinin incelenmesinin -bir şekilde- engellen(ebil)mesi, disiplinin gelişmesi önündeki engellerden biridir.

Balcı (2005: 165), "Çevredilbilime Doğru" adlı çalışmasıyla çevre dil bilimi özelinde yaşanan kavram ve sınır karmaşası konusunda Alwin Fill'in görüşlerine dikkat çeker:

Şekil 1: Çevre dil bilimine yönelik kapsam alanı (Fill'den akt. Balcı, 2005: 165)

Şekil 1'de görüleceği üzere çevre dil biliminin asıl kaynağı çevre bilimi ile dil bilimidir. Üst alan olarak çevre dil bilimini belirleyen Fill, karmaşayı önlemek adına birtakım kavramsal düzenlemelere yönelmiştir. Tanım üzerindeki sis perdesini aralayacak nitelikteki bu yönelişle aslında çevre dil biliminin çalışma sahasının da aydınlanabileceği gerçeği ortaya konmuş olur. "Çevre bilimsel dil bilimi" terimi ile Fill, çevre biliminin ilkelerini kullanarak bu ilkeleri dile uyarlama yolunu seçmiştir. Ekoloji destekli bir bilim dalı olarak görülen çevre dil bilimine dair ilk şemalar böylelikle belirgin hale gelebilecektir.

Fill (akt. Piškorec, 2013: 24), çevre bilimi ile dil bilimi arasındaki bağlantıdan hareketle iki bakış açısı ortaya koyar. Bunlardan birincisi çevre

biliminden dile doğru bir anlayıştır ve çevre biliminden terim, ilke ve yöntemlerin dile uyarlanmasını esas alır. İkincisi ise dil biliminden hareketle çevre bilimine dönük bir anlayışla çevresel konulara dil bilimi yöntemleri ile bakmayı gerek görür. Ona göre bu iki bakış açısı birbirinin zıttı değil aksine birbirini tamamlayan görüşlerdir. İfade edilen tez perspektifinde çevre bilimi ile dil bilimi alanlarından beslenen çevre dil biliminin, çevresel düzlemde konu olan öğeleri dilsel düzleme taşıdığı ve tartışmaya açtığı rahatlıkla söylenebilir. Bu tespit doğrultusunda farklı kaynaklardan elde edilecek birtakım "ekoloji" tanımı işe koşulabilir ve çevre dil bilimine dair kavramsal çerçeve oluşturulabilir.

Çevre bilimi (ekoloji), Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (URL2) "canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalı" olarak tanımlanmaktadır. Ekolojide "av-avcı" ilişkisi üzerine bir denge söz konusudur. Ernst Haeckel'e göre ekoloji, doğanın ekonomisi ile ilgili olan bilgiler topluluğudur. Bu bilgiler hayvanların organik ve inorganik çevresi ile olan ilişkilerinin tümüyle incelenmesini kapsar. Bu ilişkiler hayvanlar ile bitkiler arasındaki her türlü tecrübeye dayanır. Yani ekoloji, Darwin'in "yaşam için savaş" koşulları olarak ifade ettiği tüm karmaşık ilişkilerin incelenmesi ve araştırılmasıdır (Çepel, 1983: 9).

Isodore Geoffroy St Hilaire'in ekoloji için kullandığı "Toplum, topluluk ve aile içinde canlıların ilişkilerinin çalışmasıdır." tanımının yanı sıra St. George Jackson Mivart da "Canlıların çoğunlukta buldukları yerlerin onlar için uygun ışık miktarı, sıcaklık ile tesadüf ve tasarlanmamış faydalar, rakipler, düşmanlar olarak diğer canlılarla olan ilişkisinin doğası hakkında canlılar ile onların çevreleri arasında var olan ilişkilerin çalışmasıdır." ifadesini kullanır (akt. Sevgi, 2015: 30). Türkçe yazılan ilk 'Ekoloji Terimleri Sözlüğü'nde ise "Ekoloji, canlılarla çevrelerini ve bu iki varlık arasındaki karşılıklı ilişkileri araştıran bir bilim dalıdır" (Çepel'den akt. Sevgi, 2015: 34) açıklaması yer almaktadır.

Fill (akt. Piškorec, 2013: 19) çevre dil bilimini, dil bilimi esaslı, bireysel diller, konuşmacılar ve konuşmacı grupları arasındaki etkileşimi esas alan bir dal olarak nitelendirir. Verilen ekoloji tanımlarından hareketle çevre dil bilimi için "dillerin hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı" olduğu söylenebilir. Av-avcı ilişkisi çevre dil biliminde yerini "dil-insan-çevre" ilişkisine bırakır. Haeckel'den hareketle çevre dil bilimi için dil(ler)in ekonomisi ile ilgili olan tüm bilgilerdir, denilebilir. Darwin'in "yaşam için savaş" ibaresi söz konusu alan için "diller için savaş" olarak revize edilebilir. Hilaire'in tanımından hareketle "toplum, topluluk ve aile içinde konuşulan dil(ler)in ilişkileri" ile Mivart'ın ifadeleri

doğrultusunda "çevrenin sağladığı planlı veya rastlantısal durumlar - egemen siyasi, kültürel, ekonomik ve/veya teknolojik egemen dil-karşısında ayakta durmaya çalışan dil(ler) ile çevreleri arasındaki ilişkinin tümü" gibi tanımlara ulaşılabilir. Bu diller, hangi dillerdir?

Çevre dil bilimi, geniş alanda yaşayana karşı dar alanda yaşayan dili; siyasi, ekonomik, kültürel ve/veya teknoloji destekli egemen dile karşı kıygın olan dil(ler)i (Balci, 2005: 167), azınlık ve etnik dilleri, ön plana bir şekilde çık(arıl)mamış dilleri ve bu dil(ler)in yaşama hakkını savunur. Nettle ve Romaine, nadir olan herhangi bir türün yaşadığı ekosisteme tutsak olmasından hareketle dil(ler)in de toplumun ve coğrafyanın esiri olduğunu ifade eder. Nesli tükenmekte olan hayvan ya da bitkilere karşı alınan her türlü önlem, bu dil(ler) için de alınabilir ve onlar için de mücadele edilebilir.

Dil(sel) çevre bilimi, Fill tarafından çevre sorunları ile dil arasındaki bağlantıyı konu edinen alan olarak tanımlanmıştır. Ona göre dil ile çevresel sorunlar arasında bağlantı vardır ve bu bağların araştırılması gerekir. Söz konusu alt alan, çevre felaketleri mücadelesinde uygulanagelen tedbir ve çözümlerin dil(ler) için de yürütülebileceği kanaatindedir. Söz gelimi bir çevresel sorun, nesli tükenmekte olan bir dile benzetilebilir. İlgili çevre sorunu ile ilgili uygulanan çözüm (önerileri), dil(ler)in neslini kurtarmak ve ölmesini engellemek için de kullanılabilir.

Çevre sorunlarının çözümünde yapılması gereken, acil çözüm önerileri arasında "etkili bir çevre denetim sisteminin oluşturulması, gelecek nesillerin iyi bir çevre eğitimi ile yetiştirilmesi, çevre sorunlarının çözümü için sivil toplum kuruluşlarının sayısının artırılması, sivil toplum örgütleri ile kamu kuruluşlarının ortak çalışmaları yürütmesi, ormanların çoğaltılması ve korunmasının sağlanması, düzenli ve çevreci organize sanayi bölgelerinin oluşturulması, çöplerin kaynağında ayrıştırılması için çalışmaların yapılması, kaliteli yakıtların kullanılmasının sağlanması, çevre sorunlarının önlenmesi için devlet tarafından etkin kanunların oluşturulması, ilgili bakanlık kadrolarının güçlendirilerek daha etkin çalışmalar yapmaya sevk edilmesi, yerel yönetimlerin asli görevleri arasında çevresel sorunlara dönük düzenlemelerin yapılması, çevre konusunda yapılacak yatırımlar için teşvik uygulamalarının başlatılması ve çevre sorunlarının yarattığı etkilerin izlenebilmesi ve doğru değerlendirilebilmesi için bilgi sistemlerinin etkili kullanılması yer almaktadır (URL3). Dil(sel) çevre bilimi için bu öneriler;

- Etkili bir dil denetim mekanizmasının oluşturulması,
- Gelecek nesillerin söz konusu durumda kalan dil(ler) için bilinçlendirilmesi/eğitim almalarının sağlanması,

- Zor durumdaki dil(ler)e dönük, ilgili dil ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının oluşturulmasını sağlamak,
- Kurulacak sivil toplum kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliğini sağlamak,
- Dilin korunmasını sağlamak birtakım alanyazı çalışmaları hazırlamak,
- Dilin yaşadığı alan(lar)da dil merkezlerinin kurulmasını sağlamak,
- Dil dokümantasyon sistemi oluşturularak dilin kaynağında akademik çalışmalar yapmak ve akademik çalışmalara yönelik teşvikte bulunmak,
- Dil ölümünün önüne geçebilmek için devlet tarafından etkin önlemler almak,
- Devletlerin eğitim ve/veya kültür, turizm bakanlıkları aracılığıyla etkili çalışmalar yapmak ve etkin kadrolar oluşturmak,
- Nesli tükenmek üzere olan dil(ler)e yönelik planlanan etkinliklerin izlenebilmesi ve doğru değerlendirilebilmesi için bilgi sistemlerinin etkili kullanılması şeklinde düzenlenebilir.

Diller çevre bilimi (dillerarası ekoloji) alt alanında ise dillerarası etkileşim ile "çevre-dil" ilişkisi konu edinilir. İlgili alt alanda birtakım dilsel kavramlara başvurmak gerekecektir. İnsan eliyle oluşturulan -daha çok siyasi temelli- birtakım tutumlar, ilgili alt alanın araştırma sahasını yansıtan önemli argümanlar olacaktır. Söz konusu argümanlar arasında "çokdillilik, dil politikaları, dilsel rasizm (ırkçılık), dil emperyalizmi, dil kapitalizmi, dilsel soykırım, dil ayrımcılığı, dil değişimi" kavramları ön plana çıkmaktadır. Bu kavramlar, dilin ait olduğu yerel bölgedeki hâkim siyasi tutumların birer yansıması olarak ortaya çıkar. Bu yansıma ile yerel topluluk, bir şekilde dil seçimine -Babine (2011: 96), Tim Robinson'dan hareketle dil seçimi konusunu "dilsel ekoloji" kavramına dayandırır- zorlanılarak diğeri" olmaktan vazgeçer ve "biz" olgusuna katılır. Bu -çoğu kez zoraki olan- seçim sonrası arka planda kalan diğer dil, varlığını sürdürmede yetersiz kalır. Yetersizlik, beraberinde işlevsizliği getirir ve dil, kullanılmadığı ya da az kullanıldığı için gelişim göstermez. Perde arkasında kalarak varlığını sürdürme gayreti içinde olsa da dil, baskın tutum ve dile karşı koymada -genelde- yetersiz kalır ve dil ölümleri gerçekleşir.

5. DAVID CRYSTAL'IN "DİLLERİN KATLI" ADLI ESERİ ÜZERİNE

Dil alanı uzmanlarından olan David Crsytal, uygulamalı dil bilimi başta olmak üzere dil öğretimi, klinik dil bilimi, adli dil bilim, sözlük bilim alanlarında da çalışmış bir akademisyendir.

"The Penguin Dictionary of Language (1999), A Dictionary of Linguistics and Phonetics (2002), English as a Global Language (2003), Rediscover Grammar (2004), A Glossary of Textspeak and Netspeak (2004), Language and the Internet (2006), Words Words Words (2007)" gibi eserlerin yazarı olan Crystal, 2000 yılında alanyazıya sunduğu "Language Death" adlı eseri ile dil ölümü kavramını sorgulamıştır.

Eser, bizzat yazar tarafından kaleme alınan "Türkçe Baskıya Ön Söz" adlı bölüm ile başlamaktadır. Yazar, kitabın "Ön Söz" bölümünde söz konusu eseri hazırlamaktaki amacının dil ölümlerinin ulaştığı boyut karşısında insanlığa endişe duyurmak ve konu ile ilgili farkındalık oluşturmak, olduğunu da belirtmiştir.

Eser, beş bölümden oluşmaktadır. Her bölüm, bir soru cümlesi şeklinde ifade edilmiş ve ana başlığın yanında alt başlıklara ve sonuç bölümlerine de yer verilmiştir:

1. Dilin Ölümü Nedir?,
2. Neden Umursamalıyız?,
3. Diller Neden Ölür?,
4. Nereden Başlamalı?,
5. Ne Yapılabilir? (Crystal, 2015: 13-151).

Ana Başlık	Alt Başlıklar
1. Dilin ölümü nedir?	1a. Dil havuzu 1b. Sorunun boyutu 1c. Tehlike seviyeleri 1d. Sonuç
2. Neden umursamalıyız?	2a. Çünkü çeşitliliğe muhtacız. 2b. Çünkü dil kimliği ifade eder. 2c. Çünkü diller tarih ambarıdır. 2d. Çünkü diller insanlığın toplam bilgisinin bir parçasıdır. 2e. Çünkü diller başlı başına ilgi kaynağıdır.

	2f. Sonuç
3. Diller neden ölür?	3a. İnsanları fiziksel tehlikeye sokan faktörler 3b. İnsanların kültürlerini değiştiren faktörler 3c. Sonuç
4. Nereden başlamalı?	4a. Asli önceliklerin belirlenmesi 4b. Toplum içinde olumlu tutumun geliştirilmesi 4c. Toplumun genelinde gerçekliğin tanıtılması 4d. Dili kültürün bir parçası görmek
5. Ne yapılabilir?	5a. Dil bilimcinin rolü 5b. Yeniden canlandırma ekibi 5c. Sonuç

Tablo 1: "Dillerin Katli" adlı eserin ana ve alt başlıkları

230 sayfadan oluşan eserde ayrıca "referanslar, şive, dil, dil ailesi ve etnik grup indeksi, yazarlar ve konuşmacılar indeksi ile konu indeksi" adlı bölümler de yer almaktadır (Crystal, 2015: 197-225).

6. BULGULAR

İlgili bölümde öncelikle kaynak eseri oluşturan bölümlerin içerikleri hakkında bilgi verilmiş ardından kaynak eser ile çevre dil bilimi arasındaki etkileşimden bahsedilmiştir. Ayrıca içerik aktarımı çevre dil bilimi ile ilişkilendirilmiştir.

6.1 "Dilin ölümü nedir?" Ana Başlığı Üzerine

"Kaç dil ölüm döşeğindedir?"

Eserde dil bilimci, bir dilin ölümünü, bir insanın ölümüne benzeterek konuşanı kalmayan bir dilin artık ölü olduğundan; bir dilin en az iki konuşucusu olması halinde iletişimsel varlığını sürdürebileceğinden, dili konuşan son kişinin kalması halinde ise o kişinin dilin deposu olduğundan bahsetmektedir. Herhangi bir kayıt altına -yazara göre yazı, ses, video veya teyp kaydı olabilir.- alınmayan bir dilin son konuşucusunun da ölmesi ile aslında o dilin hiçbir zaman var olmayacağından söz eder.

İlgili bölümde yazar, hangi sayısal verilere göre bir dilin yaşayabileceğini ya da ölebileceğini kestirmeye çalışır. Ancak bu verileri belirtirken birtakım değişkenleri de göz ardı etmez. Örneklerini çeşitli coğrafi ve toplumsal özelliklere göre değerlendirir. Varsayımlar üzerine kurulu tespitlerini, çeşitli kaynaklardan edindiği dil istatistiklerine dayandırır. Tespitleri ölçüsünde dillere dair tehlike seviyelerini oluşturur. Tehlike seviyeleri için Krauss'a, Kincade'e ve Wurm'a atıf yapar. Güvende, tehlikede ve ölü olan diller sınıflandırmasına Krauss'tan "ölüm döşeğindeki diller"i ekler. Bu kavram, kuşaklararası iletişimde kullanılmayan/az kullanılan dilleri nitelendirmektedir. Ona göre bu diller, üreyemeyen canlı türlerine benzetilebilir.

Crystal, sınıflandırmaya Kincade'dan aldığı beş seviyeli sistem ile devam eder: sürdürülebilir, sürdürülebilir ama küçük, tehlikedeki, neredeyse ölü ve ölü diller. Standart bakış açısı ile değerlendirildiğinde söz konusu düzeyler orta halden iyiye ve orta halden kötüye, doğrusal bir sınıflandırma içerir. Kincade, 'neredeyse ölü' ile 'ölü diller' arasındaki farkı son konuşucu sayısına bağlar ve ekler: çok az sayıda yaşlı konuşucusu kaldığı için hayatta kalma ihtimali olmayan dil(ler) neredeyse ölü; son akıcı konuşucusunun öldüğü dil(ler) ise ölü dildir. Kincade, sistemini niceliksel farklılığa -yani konuşucu sayısına, nüfusa- dayandırır. Crystal'ın Wurm'dan aktardığı sınıflandırma ise yine beş seviyeden oluşmaktadır ancak bu kez sıralama "kötü durumdan" "daha da kötü durumdaki diller"e doğrudur. Daha kötü durumdaki dilleri merkeze alan sıralama "Tehlikeye düşmesi olası diller, tehlikedeki diller, ciddi tehlikedeki diller, ölüm döşeğindeki diller ve ölü diller" şeklindedir. Wurm da ölü diller kavramını, konuşucusu olmayan diller için kullanmıştır.

Sonuç olarak hangi sınıflandırma şekli esas alınıralsa alınsın tehlike altındaki her dil kaybının aslında yaşa göre konuşucu sayısına, dil farkındalığına ve dilin ait olduğu kültürün farklı değişkenlere karşı üstünlüğünü yitirmesine bağlı olarak ortaya çıktığı su götürmez bir gerçektir. Tüm bu etmenler, bir dilin ileride risk altında olup olmayacağını ya da öleceğini gösterecek başat unsurlardır.

6.2 "Neden umursamalıyız?" Ana Başlığı Üzerine

"Bir dil ölürse neden umursayalım ki?"

Dil ölümleri karşısında iki büyük engelden bahsedilebilir. Bunlardan birincisi bazı görüşlerce dünya tarihinin başlangıcındaki "tek dil" algısı, ikincisi ise toplumun dünya genelindeki tek dilin kendi dilleri olacağı yönündeki dil savunucularının kişisel düşünceleri.

Crystal, uluslararası iletişimde "etnik dil" ile "uluslararası ortak dil" tanımları üzerinde durur. Etnik dili, bir kimlik göstergesi için elzem görürken ortak dili de anlaşılacak için doğru bulur. Bu ikidilliliğin çatışma halinde olmaması gerektiğine ayrıca dikkat çeker. Yazar, eserinin ilgili ana başlığında dil(ler)in niceliği üzerinde durur. Az dil ya da çok dil anlayışları üzerinden birtakım görüşleri dile getirir.

İlgili başlıkta yazar, biyolojik çeşitlilik ile dil arasında bağlantıyı nesnel görüşlerle destekler. Desteğin altında yatan asıl sebep olarak "ekosistem" kavramını su üstüne çıkarır. Ekosistem kavramını holizm anlayışı doğrultusunda sorgular ve biyolojik ve kültürel alanların birbirini tamamladığı bir ilişkiden bahseder. Bu ilişki hangi ekosisteme -ekoloji ya da insan ekolojisi fark etmeksizin- dönük olursa olsun herhangi bir zararın sistemin bütününe etkileyeceği gerçeğine odaklanır.

Crystal, ilgili bölümde, (herhangi) bir dil kaybını neden önemsememiz gerektiğini öz sözlerle aktarırken düşüncelerini çeşitli atıflarla destekler. Yazar, her ne kadar risk altındaki dillere dikkat çekmek için kaynak eseri hazırlamış olsa da bu bölümde tüm dünya dilleri için evrensel bakış açısını benimser. Ona göre "dil, insan olmanın özünde yatmaktadır; kültür çeşitliliği eğer önemli ise kültürel aktarım konuşma ve yazı dilleri ile sağlanır; dil ölümü ile insanlığın çevreye uyum sağlama gücü azalır; dil, kültürün bir parçası değil; bütün kültürel etkinliklerin temelidir; dil ana gösterge, sembol ve kimliktir; dil, bir ulusun soyağacıdır. Bir toplumun kimliğini anlamak için diline bakmak gerekir. Etnik -ya da yerel- dilin, toplumsal birlik ve yaşam gücünü arttırdığı, kültürel gururu beslediği ve dilin ait olduğu topluma özgüven verdiği tespitinde bulunur; dil(ler) bir tarih ambarıdır. Diller, kişisel gelişim araçlarıdır; dil, çevreye yaklaşımı kültürel birikim ile yoğurur; her şeyi toplum üyeleri arasında yayar ve sonraki nesillere aktarır. (Yerel) Diller, keşiflerle sahip oldukları yerel kültür ve sözcük hazinesi ile bilime, sanata, edebiyata katkı sağlar ve entelektüel zenginliği taşır."

Hiçbir dil, "ilkel" değildir. Herhangi bir dile "ilkel" yaftası yapıştırmak o dile yapılacak en büyük hakarettir. Dillerin sahip olduğu karakteristik özellikler, her açıdan değerlidir ve sahip oldukları dilsel detaylar dillerin başlı başına birer ilgi kaynağı olmayı hak etmelerini sağlar.

6.3 "Diller neden ölür?" Ana Başlığı Üzerine

"Dili mutlaka ölüme götüren tek bir neden aramak boşunadır."

Yazar, ilgili bölümde dillerin neden öldüğüne dair tek bir cevaptan ziyade çoğul nedenleri ortaya koyan tespitlerde bulunmuştur. Crystal, dillerin birinci ölüm nedeni olarak ifade edilen görüşü de belirterek söz konusu tespitini tek başına yetersiz kalacağını da ekler. Ulus-devlet temelli

resmi diller ile uluslararası ortak dilin daha fazla kullanılmasıyla azınlık dilleri üzerindeki baskı/baskının artması sonucu dil(ler) ölür, görüşü doğru ancak tek başına yetersiz bir cevaptır.

Crystal (2015: 112-149), dillerin ölüm nedenlerini şu şekilde sıralar:

Konuşucunun can güvenliğini tehdit eden nedenler: doğal afetler (deprem, kasırga, tsunami, volkanik patlama, kıtlık ve kuraklık, değişen iklim koşulları), dışarıdan taşınan hastalıklar (veba, zatürre, AIDS, HIV), zoraki göçler, politik gerçekler (iç savaş, uluslararası ölçekte çatışma(lar), etnik veya dinsel düşmanlıklar).

Konuşucunun kültürlerini değiştiren faktörler: politik nedenlerden kaynaklı zorunlu tercihler, kültürel asimilasyon, sömürgecilik, şehirleşme, teknolojik gelişmeler. Eğitim ve medyadaki tek dil, yerel dilin geri kalmışlığın işareti olduğu düşüncesi.

Yukarıda sayılan nedenlerin yanında Crystal, "dil cinayeti" ifadesini de ön plana çıkarır. Ona göre dilin öldürülmesine yol açan nedenler, daha çok siyasi temellidir. -İngilizce üzerinden örneklendirerek- bir bölgedeki hâkim dilin gölgesinde yaşayan yerel dillerin yukarıdaki sebeplerden ötürü konuşucuları tarafından tercihe zorlandıklarını, dolayısıyla tercihin yerel dillerin aleyhinde sonuçlandığını belirtir.

Dil(ler)in ölümü yavaş ve nedenleri değişken bir süreçtir. Bu sebeptendir ki dilin ölümü dilin konuşulduğu topluluğun farklı kesimlerini farklı zamanlarda etkiler. Buradan hareketle ölümün (veya cinayetin) sebebi her ne olursa olsun ölüme giden dile karşı acil tedbirlerin alınması uluslararası bir zorunluluktur.

7.4 "Nereden başlamalı?" Ana Başlığı Üzerine

"Yerli topluluğun bir parçası olmak ne demektir?"

Kısıtlı bir zaman aralığında dünya çapında bir sorunla karşı karşıya kalan insanlık, dil kayıpları karşısında neler yapılacağı, ilgili bölümün esas çıkış noktasıdır.

Dil kayıplarının önüne geçebilmek için uygulanabilecek birtakım asli öncelikler yazar tarafından sıralanmıştır. Bahsi geçen öncelikler arasında bilgi toplamak, konuşmacıların belirlenerek dili ne denli akıcı konuştuklarının tespiti, toplanan verilerin analizi için uygun teorik çerçeveye ihtiyaç, dile dönük deneysel çalışmaların planlanması/uygulanması, ekonomik destek ve alt yapı, farkındalık yaratmak, dil tanıtım faaliyetleri yürütmek, halklar arasındaki uluslararası iş birliğine gitmek; müzik, resim, heykel gibi diğer sanat dallarından yararlanmak gibi birtakım işlevsel öneriler yer almaktadır. Bunun yanında konuşucuların kaderci bakış açısını bir kenara bırakarak

sahip oldukları dilsel mirasın eşsiz olduğunu fark etmelerini ve konuşucuların yerel dil(ler)ine yönelik öğrenme/öğretme konusunda seçim hakkını kullanabilmelerini de önermektedir.

Yazar, bölümde ayrıca tehlikedeki dil konuşucularının değişime açık olmalarını, katı ve suçlayıcı arı dil savunuculuğundan vazgeçmeleri gerektiğini de belirtmiştir. Bu görüşün temelinde yaşlı-genç konuşucularının gündelik yaşamda ana dillerini kullanmalarına ilişkin değerler göze çarpar. Crystal, yaşlı bir konuşucunun gençleri -risk altında olan- dillerini arı bir biçimde kullanmadığı için eleştirdiğini aktarırken konuşucuların söz konusu dil(ler)in gelişmesine imkan tanımamaları durumunda o dilin kurtarılmasının hayalden öteye geçemeyeceğinin de altını çizmektedir.

6.5 "Ne yapılabilir?" Ana Başlığı Üzerine

"Solunum cihazlarıyla dilleri hayatta tutmaya devam etmeli miyiz?"

İlgili bölüm, iki ana soru çerçevesinde ele alınmıştır: mücadele mümkün müdür ve mücadele etmek isteniyor mu?

Bahsi geçen iki ana soru, "kişisel adanmışlık" ile açıklanabilir niteliktedir. Dil kaybının önüne geçebilmek adına kavramla ilintilendirilebilecek altı faktör, yazar tarafından şu şekilde tarif edilmiştir:

1. Tehlikedeki dil eğer konuşmacıları hâkim toplum içinde prestijlerini artırırsa geliştirecektir,
2. Tehlikedeki dil, eğer konuşmacıları hâkim toplum içinde zenginliklerini artırırsa geliştirecektir,
3. Tehlikedeki dil, eğer konuşmacıları hâkim toplum gözünde meşru güçlerini artırırsa güçlenecektir,
4. Tehlikedeki dil, eğer konuşmacıları eğitim sisteminde güçlü bir varlığa kavuşursa geliştirecektir,
5. Tehlikedeki dil, konuşma dillerini yazabiliyorsa geliştirecektir ve
6. Tehlikedeki dil, eğer konuşmacıları elektronik teknolojiyi kullanırsa geliştirecektir (Crystal, 2015: 155-166).

Bölümde ayrıca yazarın altı faktörünün yanında bazı dil bilimcilere atıflar yapılmış ve onların da küçük dillerin korunmasına yönelik önerileri, esere dâhil edilmiştir. Yamamoto'nun bu konudaki dokuz faktörü ile Landweer'in etnodilbilimsel yaşamsallık göstergesi gibi örnekler, bu konuda aynı adanmışlığın farklı yansımalarını gösterir.

Crystal, ilgili bölümde dil bilimcinin rolüne odaklanır ve dil bilimciyi bir doktora benzetir. Ona göre bir dil bilimci, dil(ler)in ölmemesi için bir doktor hassasiyetinde üzerine düşeni yerine getirmelidir. Üzerine düşen her ne ise, kişisel adanmışlık kavramı ile rahatça tanımlanabilir. Tıp eğitimi alan bir

doktorun mesleki adanmışlığı karşısında dil bilimcinin dil kaybının önüne geçebilmek adına yapabileceği her şey, temelinde birbirine benzer özelliklere sahiptir.

Diller, yaşamlarını devam ettirebilmek için toplumlara ihtiyaç duyar. Crystal bu noktada toplumu risk altındaki dili kurtarabilecek esas kaynak olarak görür ve toplum için "Yeniden Canlandırma Ekibi" ifadesini kullanır. Bu ekibin, dil ölümlerinin önüne geçebilmesi için birtakım görevleri vardır. Bu görevleri o dile karşı duyulan sahiplik duygusunun bir yansıması olarak işler. Yukarıda da bahsedilen "kişisel adanmışlık" ifadesi burada "toplum adanmışlığı"na dönüşebilir.

6.6 Çevre Dil Bilimi Bağlamında David Crystal'ın "Dillerin Katli" Adlı Eserine Genel Bir Bakış

"Dil kaybı konusundaki bilgi ihtiyacı acildir"

David Crystal, birtakım tespitler ile çevre dil bilimine eserinde yer yer atıf yapar ve ilgili bilimden "yeşil dil bilimi" olarak bahseder. Uluslararası *yeşil hareketin* dil hariç her konuda başarıya ulaştığı, biyolojik miras konusunda toplumsal bilincin geliştirildiği, konunun ne denli önemli ve acil çözümlere ihtiyacı olduğu, uluslararası çeşitli girişimlerle konu duyarlılığının eyleme dönüştüğünü aktarırken dil(ler)e dönük benzeri bir eylemin güdük kaldığından ayrıca yakınır. Çünkü ona göre bir dilin ölümü, tıpkı çevre sorunları gibi insanlığın bir anda dikkatini çekmez. Uzun vadede insanlığın karşısına çıkan dil(ler) ölümü konusu, eserin bütününe yayılmış "dillere neden sahip çıkmalıyız?" sorusunu tartışır.

Yazar, dil(ler)in önemine vurgu yaparken farklı alanlarla benzerliğini ortaya koyar. Eserinde dil ve zooloji arasındaki benzerliğe Hale'den atıf yaparak değinir: "Bir hayvan neslinin tükenmesi nasıl ki dünyamızı küçültüyorsa bir dilin ölmesi de öyledir". Genetik biliminden yaptığı karşılaştırmada Pogson'a atıf yapar ve "dil çeşitliliği, bir gen havuzu gibi türümüzün gelişmesi için gereklidir. Çokdilliliğin bize kazandırdığı düşüncenin çapraz döllenmesine ihtiyacımız var." ifadelerini kullanır.

Dil ölümü konusuna dikkat çekmeyi amaçlayan eserde, konu ile ilintili uluslararası girişimlerden örnekler verilmiştir. Tehlike Altındaki Diller Vakfı'nın çalışmalarından 1982 yılında kurulan Avrupa Az Kullanılan Diller Bürosu ve çalışmalarına, 1993 yılında UNESCO Genel Meclisinin Tehlikedeki Diller Projesi'ni kabulünden 1995 yılında Tokyo Üniversitesinde tehlikeli diller için Uluslararası İşlem Odası adlı birimin oluşturulmasına ve aynı yıllarda ABD'de Tehlikedeki Diller Fonu'nun kurulmasına, 1996 yılında 'Uluslararası PEN Kulübü'nün Tercüme ve Dil Hakları Komitesi Escarre Uluslararası Etnik Azınlıklar ve Ulusal Merkezi tarafından desteklenen

Barcelona Dil Hakları Evrensel Beyannamesi'nden 2003 yılında UNESCO tarafından Paris'te düzenlenen Uluslararası Uzman Toplantısı'nda tehlike atındaki dilleri belgelenmek ve yeniden canlandırmak için izlenecek politikalara, 'Birleşmiş Milletler'in 08 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleştirdiği 61. Genel Kurulu'nun "Çok Dillilik" başlıklı 266. maddesi gereğince 2008 yılının "Uluslararası Dil Yılı" olarak ilan edilmesine kadar aynı amaca hizmet edecek nitelikteki etkinlikler dile getirilmiştir. Belirtilmelidir ki UNESCO, 2008'de 21 Şubat'ı "Uluslararası Ana Dil Günü" olarak ilan etmiş ve her yıl 21 Şubat, çeşitli etkinliklerle de kutlanmaktadır. Yine 2008 yılında Barcelona'da Diller Evi adlı girişimin kurulmuş olması da aynı amacın yansımalarındandır.

David Crystal, eserinde üç soruyu gündeme taşımaktadır: "*Dilin ölümü tam olarak nedir?*", "*Hangi diller ölüyor?*" ve "*Diller neden ölüyor?*". Bu üç soru sonrası cevabı çevre dil bilimine bağlar ve ön sözünde "*rengarenk ve gözleri fal taşı gibi açılmış yeşil fikirlerle dolu eski bir deyişi hatırlarsak -yeni ekodilbilimi getirmenin zamanıdır şimdi. Acilen ve şiddetle tanıtılmalıdır çünkü ben şu an yazarken diller ölmektedir. Herkes endişe duymalıdır çünkü bu herkesin kaybıdır.*" ifadelerine yer verir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

"Bir dil o dili konuşan bir insanın bilinci zarar görürse ancak zarar görebilir"
A. P. Skovorodnikov

Çevre dil biliminde ön plana çıkan küçük dillerin korunmasına yönelik çevre bilimi kaynaklı "bağlılık", nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan türlerinin korunmasına benzer girişimleri kapsar. Söz konusu bağlılık kavramı ile büyük ve çeşitli alanlarca destekli dillere karşın yaşamak için çabalayan küçük dillere gösterilecek *sadakat* anlaşılmalıdır. Bu anlayış doğrultusunda yapılacak her türlü çalışma ile küçük dillerin ölümünün önüne geçilecek ve desteklenecektir. Çünkü her dil, kendine özgü yapısı ile eşsiz; bir o kadar da yeri doldurulamaz ve değerli bir varlıktır.

Denilebilir ki yazarın, dil kayıplarının önüne geçebilmek için savunduğu tüm öneriler -öznel ya da nesnel fark etmeksizin- oldukça dikkate değerdir. Bu dikkat, dil ölümlerinin önündeki en büyük avantaj sayılabilir. Nitekim Crystal, genel çerçeveyi sunduğu eserinde "yeşil dil bilimi" şeklinde ifade ettiği "çevre dil bilimi"ni de göz ardı etmemiştir. Eserin farklı noktalarında söz konusu alanın işlevselliğinden bahsetmiş ve dil ölümlerinin önüne geçilecek önerilerini, alenen olmasa da bilimsel düzlemde çevre dil bilimine dayandırmıştır.

Çevre dil bilimi, çeşitli alanlarda ön plana çık(arıl)mamış dilleri önemser. Örneğin dünya edebiyatında arka planda kalmış dillerle

hazırlanmış edebi eserlerin varlığından bihaber olan insanlık, oradaki karakterleri, işlenen konuları, fikir ve yaratıcı benzetmeleri ve en önemlisi dilin sınırsız anlatım imkanını göremeyecektir. Bu açıdan söz konusu dillerin yaşam alanlarının ve koşullarının iyileştirilmesi son derece elzemdir. Çevresel aktivizm benzeri bir irade ile dil kayıplarının önüne geçilmesi, yukarıda sayılan kavramların niteliği üzerinde durularak karşı önlemlerin alınması ile girişime katkı sunulabilir. Söz konusu katkı ile, dil kaybının önüne geçebilmek adına bölgedeki paydaşların bir araya getirilmesi ve tutum değişikliğine gidilerek birtakım önlemlerin alınması sağlanabilir. Dil emperyalizmi ile emperyalizme boyun eğmemek için -olası- direnen dil(ler) arasındaki ilişki, diller çevre bilimi (dillerarası ekoloji) ile sağlanabilir.

Günümüzde belli başlı dillerin, arkalarındaki siyasi, ekonomik, teknolojik, kültürel destekli girişimlerden ötürü benzeri sorunlarla karşılaşmayacakları düşünülebilir. Ancak dil ölümü/kaybı, her dil için bir tehdit unsurudur. -İnsan eli değsin ya da değmesin- bir dilin dahi bölünmesi veya yok olması esasen ait olduğu toplumun da bir anlamda tarih sahnesinden silinmesi anlamına gelecektir. Söz gelimi dil öldüğünde o dilin sahip olduğu gelenek-görenekler, mitler ve hatta espri anlayışı bile ölür. Toplumun ifade etme biçimi kaybolur. Sözsözsel değerlerin o dile özgü anlatımı sadece o dile özeldir ve başka dillerde aynı güzelliği, etkiyi yansıtmaz (URL4).

İnsanlık, böylesi bir gerçek ile karşı karşıya olsa da hala kurtarılacak, yaşatılacak birçok dil vardır. Egemen dillerin bile gün geldiğinde böylesi bir durumla karşılaşmayacaklarının garantisini kimseler veremez. Bu dikkat, tüm diller için -özellikle arka plana bir şekilde itilmiş diller öncelikli olmak şartıyla- önem arz etmektedir.

Türkçe dâhil olmak üzere tüm dünya dilleri için sıralanabilecek envai çeşit önlem vardır. Ancak Crystal'ın söz konusu eseri başta olmak üzere dile ilişkin kaleme alınan akademik yayınların tekrarını ilgili çalışmaya taşımanın gereksiz olacağı kanaatindeyiz.

Az ve öz bir biçimde söylenebilir ki her platformda tehdit altındaki dil(ler)e dikkat çekilirken diğer yandan çevre dil bilimi uygulamaları ile söz konusu dil(ler)e yönelik planlanan etkinlik/projeler uluslararası kamuoyu ile paylaşılmalı; politik ve ekonomik temelli hâkim anlayış terk edilmeli; dil projeleri üzerine çalışılmalı ve projeler geliştirilmeli, sağlanacak ekonomik desteklerle projeler, hayata geçirilmelidir. Kısmen de olsa çeviri ve ikinci el anlatım yoluyla bu diller, ön plana çıkarılabilir ve hak ettikleri değeri kazanabilirler. Kitap, akademik çalışmalar, medya tanıtımları ile kuruluşlar,

dil ölümüne karşı alınacak tedbirleri işe koşabilecek paydaşlar olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Aydın, M. (2017). Ölmekte Olan Türk Lehçelerini Koruma ve Yaşatma. *IJLET* 5(3), 552-567.

Babine, K. (2011). If All the Sky Were Paper and All the Sea Were Ink: Tim Robinson's Linguistic Ecology. *New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua* 15(4), 95-110.

Balcı, T. (2006). "Çevredilbilim"e Doğru. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 3(32), 165-168.

Boz E., Aktaş, S. G., Doğru F. & İlbaş S. (2013). Çevredilbilimi Açısından Eskişehir'de Konuşulan Kazan Tatar Türkçesi. *Diyalektolog* 7, 31-38.

Buivydiénė, V. (2014). Lietuvių Bendrinės Kalbos Raida: Ekolingvistikos Požiūris. *Santalka: Filologija, Edukologija* 22(1), 1-11.

Cowley, S. J. (2014). *Bio-ecology and Language: a Necessary Unity. Language Sciences* 41, 60-70.

Crystal, D. (2015). *Dillerin Katli*. (Çev.). Gökhan Cansız. 3. Baskı. İstanbul: Profil Yayıncılık.

Çepel, N. (1983). *Genel Ekoloji*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları.

Dilek F. (2007). Tehlikedeki Diller ve Dil Ölümü Açısından Altay Türkçesi ve Ağızları. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı (9-15 Nisan 2006 Çeşme-İzmir) Bildiri Kitabı-II* (Ed.). Fikret Türkmen & Gürer Gülsevin. Ankara, 707-715.

Karabulut, F. (2005). Dil Ölümü Bağlamında Kayseri'de Yaşayan Uygur Türk Toplumunu. *Bilig* 35, 17-47.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8(15), 170-189.

Koçak, A. & Arun, Ö. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu. *Selçuk İletişim* 4(3), 21-28.

Kopnina, G. A. & Magirovskaya, O. V. (2019). A. P. Skovorodnikov's binary conception of linguistic ecology: definitional and disciplinary justifications, *Russian Journal of Communication* 11(2), 95-108.

Nettle, D. & Romaine S. (2011). *Kaybolan Sesler-Dünya Dillerinin Yok Oluş Süreci*. (Çev.). Harun Özgür Turgan. 2. Baskı. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.

Sevgi, O. (2015). *Ecology Teriminin Türkçe Karşılıkları Üzerine Bir Değerlendirme*. *Avrasya Terim Dergisi* 3(1), 27-46.

Piškorec, V. (2013). *Inter- Und Ökolinquistik im Vergleich: Ansätze, Traditionen, Cchnittstellen. Interlinguistische Informationen Beiheft 20*, 9-32.

Elektronik Kaynaklar:

URL1: https://en.wikipedia.org/wiki/Linguistic_ecology Erişim Tarihi: 08.11.2020.

URL2: https://sozluk.gov.tr/ekoloji_ Erişim Tarihi: 15.11.2020.

URL3: <http://cnrcevrefuari.com/haberlersubpage.aspx?NewsID=5156&ln=1> Erişim Tarihi: 15.11.2020.

URL4: http://www.lazenstitu.com/?ctc_sermon=786#cm_txt (Eylem Bostancı, Dil Ölümü-Kültürel Erozyon Yayın Tarihi: 19.03.2017.) Erişim Tarihi: 19.11.2020.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Dil, canlı bir varlık gibi, sosyal hayatın yansımalarından biridir. Diller, bir canlı gibi doğar ve gelişir. Bir dilin ölümü ise süreçsel bazda bazı değişkelere göre gerçekleşir. Bu değişkeler, dilin ne kadar sürede yok olacağını belirleyen öğelerdir. Hangi gerekçe ile olursa olsun bir dilin ölümü, insanlık tarihinin yok olmasının muadilidir. Dil kayıpları, -daha çok- siyasi temelli birtakım politikalar sebebiyle yaşanmaktadır. İktidarların bu konuya duyarlı ve/veya karşı olma tutumları sadece bir dilin değil, dilin konuşulduğu toplumun, toplumun sahip olduğu tüm değerlerin feda edilmesi anlamına gelir. David Crystal, dil ölümleri konusunda gösterilecek hassasiyeti çevreye dönük duyarlılıkla eş görür. Çevre sorunlarına gösterilen duyarlılığın ve girişimlerin dile de uygulanabileceği ve dilin diğer çevresel temalara eklenmesi kanaatinde görüş belirtir. Bu bakış açısı, ekolojik düşünme biçiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Çalışma David Crystal'ın "Dillerin Katli" adlı eserini bu perspektif doğrultusunda incelemek amacıyla kurgulanmıştır. Söz konusu çalışma ile farklı ülkelerce ilgiyle ele alınan ancak Türkiye'de oldukça geri planda kalmış, akademik dokümantasyonu seyrek bir disiplin olan çevre dil biliminin sahasını tanıtmak; David Crystal'ın Türkçeye "Dillerin Katli" adlı başlık ile çevrilmiş eseri aracılığıyla dil ölümü konusunda farkındalık yaratmak; dil ölümü karşısında alınacak tedbirlerde çevre dil biliminin tespit ve çözüm önerilerinden yararlanmayı mümkün kılmak amaçlanmıştır. Çalışma; çevre dil bilimi disiplinine yönelik kavram, alan ve sınırlılık konularına açıklık getirmesi, disipline dönük akademik yayınların tespitinden yapılacağı düşünülen farklı akademik yayınlara kaynaklık etmesi, kaynak eser aracılığıyla dil ölümleri -ya da dil kayıpları- hakkında bilinç oluşturmaya ve dil ölümleri karşısında uygulamalı olarak kullanılacak çevre dil biliminin çözüm önerileri aracılığıyla risk altındaki dillere yönelik birtakım dikkatler ortaya koyması açısından önemli görülmektedir. Bu araştırma nitel bir çalışma olup araştırmada kullanılan kaynak eserden veriler, doküman inceleme (analizi) tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Eserin birinci baskısı 2007 yılında akademisyen Gökhan Cansız tarafından Türkçeye "Dillerin Katli" başlığı ile kazandırılmıştır. Çalışmada aynı eserin 2015 yılında piyasaya sürülen üçüncü baskısı kullanılmıştır. Araştırma ile öncelikle çevre dil

bilimi disiplin alanı kavramsal olarak tanıtılmış akabinde Crystal'ın söz konusu eseri hakkında bilgi verilerek eser-disiplin etkileşimi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünü ise her dile dönük olabileceği düşünülen birtakım dikkatler oluşturmuştur. Eser, beş bölümden oluşmaktadır. Her bölüm, bir soru cümlesi şeklinde ifade edilmiş ve ana başlığın yanında alt başlıklara ve sonuç bölümlerine de yer verilmiştir:

- I. Dilin Ölümü Nedir?
- II. Neden Umursamalıyız?
- III. Diller Neden Ölür?
- IV. Nereden Başlamalı?
- V. Ne Yapılabilir?

230 sayfadan oluşan eserde ayrıca "referanslar, şive, dil, dil ailesi ve etnik grup indeksi, yazarlar ve konuşmacılar indeksi ile konu indeksi" adlı bölümler de yer almaktadır. Çevre dil biliminde ön plana çıkan küçük dillerin korunmasına yönelik çevre bilimi kaynaklı "bağlılık", nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan türlerinin korunmasına benzer girişimleri kapsar. Söz konusu bağlılık kavramı ile büyük ve çeşitli alanlarca destekli dillere karşın yaşamak için çabalayan küçük dillere gösterilecek *sadakat* anlaşılmalıdır. Bu anlayış doğrultusunda yapılacak her türlü çalışma ile küçük dillerin ölümünün önüne geçilecek ve desteklenecektir. Çünkü her dil, kendine özgü yapısı ile eşsiz; bir o kadar da yeri doldurulamaz ve değerli bir varlıktır. Denilebilir ki yazarın, dil kayıplarının önüne geçebilmek için savunduğu tüm öneriler -özel ya da nesnel fark etmeksizin- oldukça dikkate değerdir. Bu dikkat, dil ölümlerinin önündeki en büyük avantaj sayılabilir. Nitekim Crystal, genel çerçeveyi sunduğu eserinde "yeşil dil bilimi" şeklinde ifade ettiği "çevre dil bilimi"ni de göz ardı etmemiştir. Eserin farklı noktalarında söz konusu alanın işlevselliğinden bahsetmiş ve dil ölümlerinin önüne geçebilecek önerilerini, alenen olmasa da bilimsel düzlemde çevre dil bilimine dayandırmıştır. Çevre dil bilimi, çeşitli alanlarda ön plana çık(arıl)mamış dilleri önemser. Örneğin dünya edebiyatında arka planda kalmış dillerle hazırlanmış edebi eserlerin varlığından bihaber olan insanlık, oradaki karakterleri, işlenen konuları, fikir ve yaratıcı benzetmeleri ve en önemlisi dilin sınırsız anlatım imkanını göremeyecektir. Bu açıdan söz konusu dillerin yaşam alanlarının ve koşullarının iyileştirilmesi son derece elzemdir. Çevresel aktivizm benzeri bir irade ile dil kayıplarının önüne geçilmesi, yukarıda sayılan kavramların niteliği üzerinde durularak karşı önlemlerin alınması ile girişime katkı sunulabilir. Söz konusu katkı ile, dil kaybının önüne geçebilmek adına bölgedeki paydaşların bir araya getirilmesi ve tutum değişikliğine gidilerek birtakım önlemlerin alınması sağlanabilir. Dil emperyalizmi ile emperyalizme boyun eğmemek için -olası- direnen dil(ler) arasındaki ilişki, diller çevre bilimi (dillerarası ekoloji) ile sağlanabilir. Günümüzde belli başlı dillerin, arkalarındaki siyasi, ekonomik, teknolojik, kültürel destekli girişimlerden ötürü benzeri sorunlarla karşılaşmayacakları düşünülebilir. Ancak dil ölümü/kaybı, her dil için bir tehdit unsurudur. -İnsan eli değsin ya da değmesin- bir dilin dahi bölünmesi veya yok olması esasen ait olduğu toplumun da bir anlamda tarih sahnesinden silinmesi anlamına gelecektir. Söz gelimi dil öldüğünde o dilin sahip olduğu gelenek-

görenekler, mitler ve hatta espri anlayışı bile ölür. Toplumun ifade etme biçimi kaybolur. Sözsözsel değerlerin o dile özgü anlatımı sadece o dile özeldir ve başka dillerde aynı güzelliği, etkiyi yansıtmaz. İnsanlık, böylesi bir gerçek ile karşı karşıya olsa da hala kurtarılacak, yaşatılacak birçok dil vardır. Egemen dillerin bile gün geldiğinde böylesi bir durumla karşılaşmayacaklarının garantisini kimseler veremez. Bu dikkat, tüm diller için -özellikle arka plana bir şekilde itilmiş diller öncelikli olmak şartıyla- önem arz etmektedir.

EXTENDED SUMMARY: Language, like a living being, is one of the reflections of social life. Languages are born and develop like a living being. The death of a language takes place according to some variables on a procedural basis. These variables are the elements that determine how soon the language will disappear. The death of a language for whatever reason is the equivalent of the extinction of human history. Language losses are mostly due to some politically-based policies. The insensitive and / or opposing attitudes of the rulers to this issue means sacrificing not only a language, but also the society in which the language is spoken and all the values of the society. David Crystal equates sensitivity to language deaths with environmental awareness. It expresses the opinion that the sensitivity and initiatives shown to environmental problems can also be applied to language and that language can be added to other environmental themes. This point of view can be considered as part of the ecological way of thinking. The study has been designed to examine David Crystal's work in line with this perspective. But the interest of different countries dealt with these studies I have stayed at the background in Turkey, to promote the field of academic disciplines that are sparsely documentation the eco-linguistics; raising awareness about language death through David Crystal's work translated into Turkish; it is aimed to make it possible to benefit from the determination and solution suggestions of eco-linguistics in the measures to be taken against the death of language. Work; to clarify the concepts, fields and limitations of the discipline of eco-linguistics, to be a source for different academic publications that are thought to be made from the determination of academic publications for the discipline, to create awareness about language deaths (or language losses) through the source work, and eco-linguistics that can be used practically in the face of language deaths. It is deemed important in terms of the science of bringing some attention to at-risk languages through solution offers. This research is a qualitative study and the data from the source work used in the research were obtained by using the document analysis (analysis) technique. The first edition of the work was translated into Turkish by academician Gökhan Cansız in 2007. The third edition of the same work, which was released in 2015, was used in the study. With the research, firstly the discipline of eco-linguistics was introduced conceptually, and then information was given about Crystal's work named "Language Death" and the interaction between the work and the discipline was emphasized. The conclusion part of the study, on the other hand, consists of some attention that may be directed at every language. The work consists of five chapters. Each section is expressed as a question

sentence, and besides the main title, subheadings and conclusion sections are also included:

- I. What is the Death of Language?
- II. Why Should We Care?
- III. Why Languages Die?
- IV. Where To Begin?
- V. What Can Be Done?

The 230-page work also includes sections named "references, accent, language, language family and ethnic group index, authors and speakers index, and subject index". Ecology-based "commitment" to the conservation of small languages that come to the fore in eco-linguistics includes initiatives similar to the conservation of endangered plant and animal species. With this concept of commitment, it should be understood that the loyalty to be shown to small languages striving to survive despite the languages supported by large and various fields. In line with this understanding, death of small languages will be prevented and supported with all kinds of studies. Because each language is unique with its unique structure; it is also an irreplaceable and valuable asset. It can be said that all the suggestions that the author defends in order to prevent language losses - regardless of whether they are subjective or objective - are quite remarkable. This attention can be considered as the biggest advantage in front of language deaths. As a matter of fact, Crystal did not ignore "eco-linguistics", which he expresses as "green linguistics" in his work, in which he presented the general framework. He talked about the functionality of the field at different points of the work and based his suggestions to (even) prevent language deaths on eco-linguistics on a scientific level. Eco-linguistics cares about languages that have not come to the fore in various fields. For example, humanity, who is unaware of the existence of literary works prepared with languages that remain in the background in world literature, will not be able to see the characters there, the subjects studied, the ideas and creative analogies, and most importantly, the limitless expression possibilities of language. In this respect, it is extremely essential to improve the living spaces and conditions of these languages. By preventing language losses with a will similar to environmental activism and taking counter measures by emphasizing the nature of the concepts mentioned above, contribution can be made to the initiative. With this contribution, it can be ensured that certain measures are taken by bringing together the stakeholders in the region and changing their attitudes in order to prevent language loss. The relationship between linguistic imperialism and language (s) that - possible - resist to succumb to imperialism, can be achieved by the ecology of languages. Today, it can be thought that major languages will not encounter similar problems due to the political, economic, technological and culturally supported initiatives behind them. However, language death / loss is a threat to any language. The division or disappearance of even a language - whether it is touched by a human hand or not - will essentially mean the erasure

of the society to which it belongs, in a sense, from the stage of history. For example, when a language dies, its customs, traditions, myths and even its sense of humor die. The way society expresses it is lost. The specific expression of verbal values is specific to that language and does not reflect the same beauty and effect in other languages. Even though humanity is faced with such a reality, there are still many languages to be saved and kept alive. Nobody can guarantee that even dominant languages will not face such a situation when the day comes. This attention is important for all languages, especially languages that have been pushed to the background, being a priority.